

Pròleg

El llibre que avui tenim a les nostres mans és fruit del treball d'un blog molt especialitzat, estudiós de la presència de solucions formals i d'elements constructius aplicats a l'arquitectura procedents de cultures que no són filles de Grècia o Roma sinó de les orientals, tant del proper com del llunyà Orient. No som davant d'una guia ni d'una ruta d'arquitectura per la ciutat, sinó que es tracta d'un mostreig d'edificis que, units sota l'epígraf d'orientalisme, ens permet endinsar-nos en les arquitectures de la Barcelona de temps passats i també en la història que les ha envoltades, sigui des del seu origen o de la més recent. L'Oriol Pascual s'ha documentat cercant material en arxius, en biblioteques, consultant tota persona que li hagi pogut confirmar datacions o autories, que li hagi donat pistes per continuar la recerca dels anys que van des del 1859-60, amb la intervenció al Marroc, fins a l'esclat de la primera contesa mundial. Se'ns qüestionen pel camí aquelles etiquetes estilístiques que porten sufixos i prefixos, el *neo* aplicat al mudejarisme, l'arabisme, l'orientalisme i el mateix japonisme, i diferenciant en els *ismes* entre historicisme, modernisme i eclecticisme. Som al període dels *revivals* artístics, del trencament amb els postulats acadèmics, de la transgressió, de l'aplicació de noves possibilitats estructurals del ferro i el vidre.

Les noves tecnologies i els nous llenguatges artístics van trobar el seu aparador idoni en la celebració de l'Exposició

Barcelona orientalista

Universal de 1888. La voluntat d'empresaris, industrials i fabricants trobaria ressò en un govern municipal ansiós de transformar la imatge de la ciutat, de treure-la de la seva més que provinciana imatge i convertir-la en una urbs cosmopolita. Malgrat que no s'han conservat tots els palaus i pavellons ni l'estructura del pont que unia el recinte amb la secció marítima, tenim prou material per recuperar la imatge d'aquell 1888. Al recinte hi van treballar els millors constructors i professionals de l'època, alguns de renom i d'altres que començaven a demostrar la seva vàlua. Les arquitectures presentaven l'ampli ventall de tendències del moment, algunes de caràcter exòtic especialment presents en els pavellons que, en ser construccions efímeres, possibilitaven el fet de mostrar elements i formes amb trets diferenciadors que atorgaven identitat als seus promotors, com la Companyia Transatlàntica.

Si ens preguntem on pot raure l'origen de l'orientalisme, hem d'anar el 1787 a Brighton, al Pavelló Reial, una obra acabada per John Nash. Per primera vegada es construïa a Occident amb formes de l'Índia colonial, amb gelosies arabitzants a la façana. La influència d'aquest orientalisme no trigaria a ser adaptada; així, l'any 1847 es feia el gabinet àrab del Palau d'Aranjuez, mentre que el pavelló al Retiro s'inspirava en l'Alhambra nassarita, com també es va fer en el xalet Xifré situat davant el Museo del Prado. El model de l'Alhambra fou el més repetit dintre l'àmbit d'influència hispanista: el mateix 1862, a Santiago de Xile se'n reproduïa la portada en una casa del carrer Compañía. A Barcelona no va ser fins al 1871 quan, a l'Eixample dret, començaven les obres de la Casa Almendro. La presència en l'arquitectura de la cultura àrab s'acabaria estenent a la decoració d'interiors com els *fumoirs* o als més desconeguts lavabos de la Casa Pérez Samanillo. L'orientalisme o la influència de les cultures de la Xina i el Japó quallaven definitivament al mateix temps que el diplomàtic Eduard Toda viatgés sis anys per l'Extrem Orient, durant els quals col·leccionaria nombrosos objectes que exposaria a Barcelona per vendre'ls. Curiosament, un any després de retornar de l'Orient i un abans de marxar cap al Caire, es reformava la Casa

Barcelona orientalista

Bruno Cuadros a la Rambla, la millor mostra d'orientalisme conservada a Barcelona.

En els edificis seleccionats es destrien tipologies, usos i estils, i se'ns fa el regal del seu encaix en la història, en la societat i en la manera de viure. Així, la decoració del Paraninf de la Universitat de Barcelona pren un nou sentit quan se'ns recorda la revolta estudiantil de 1957 i la Caputxinada de 1966, o la Torre Castanyer que acollí Antonio Machado i la seva mare camí de l'exili. Aquestes històries que acompanyen cada edifici ens ajuden a tenir-los més presents, a contextualitzar-los fins als nostres dies, uns dies en què força edificacions han desaparegut o han sofert modificacions que n'han alterat completament la imatge. Aquest nombre considerable és el que ens permet demanar a l'Oriol Pascual de gaudir de l'edició d'un nou llibre que, amb les edificacions desaparegudes, de ben segur donarà continuïtat a l'apreciació d'aquestes mostres de l'arquitectura a cavall d'aquestes dues centúries tan convulses com apassionants. Hem arribat a l'última pàgina i no volem tancar el llibre, volem seguir llegint.

Carme Grandas Sagarra

Societat Catalana d'Estudis Històrics,
Institut d'Estudis Catalans.